

Türkmen halk yrymlary - 6: Zähmet endikleri we ekerançylyk bilen bagly yrymlar

Category: Halk döredijiliği we rowaýatlar, Kitapcy, Sözler
написано kitapcy | 22 января, 2025

Türkmen halk yrymlary - 6: Zähmet endikleri we ekerançylyk
bilen bagly yrymlar ZÄHMET ENDIKLERİ WE EKERANÇYLYK
BILEN BAGLY YRYMLAR

Çaga dogrup ýören aýal adamynyň on barmagynyň biri başgalar
üçin işlemeli, kömek etmeli. On günden bir gün ile-gü-ne
hyzmat etmeli. Eger şony edip bilmeseň, haýrat (hudaý-ýoly –
haýyr-sahawat) puly bermelimiş.

* * *

Köýnek biçip otyrkaň ýadasaň, galan mata bölejigini sag eliňe
daňsaň, ýadawlygyň aýrylarmış.

* * *

Tara dokan üstüňe ak sapak daksa, oňa yrym edilip, pul
berilýär.

* * *

«Ýene-de haly kesmek miýesser etsin» diýen ýagşy niýet bilen
haly kesilende ýüpi maňlaýyňa daňmalymış.

* * *

Ekin ekiliп başlanylarda, eli ýeňil adama ekdirip başla-
ýarlar.

* * *

Ekin ekilýän wagty geçip barýan adamlar: «Biriň müň bol-sun,
tohumyň müňlesin!» di-ýip geçýärler. Ekin ekip ýören hem:
«Aýdanyňyz gelsin, Taňry ýalkasyn!» diýip, jogap berýär.

Adam-lar: «Şeýle edilse, işimiz şowly bolar» diýip yrym edip-dirler.

* * *

Ekin ekiliп ýörlen wagty: «Tohum başy ýokary!» hem diý-ler ekeni. Onda ekin eýesi: «Duşman başy aşak!» diýip, jogap beripdir. Geçip barýanlar: «Tohumyňa bereket, ömrüňe bereket!» diýen ýaly alkyşly sözleri aýtmalymış. Ýagşy sözler aý-dylsa, agzyň dogaly bolsa, ekin gowy bitermiş.

* * *

Gök ekin gowy bitende ýagşy arzuw-niýet-ler bilen Babadaýhanyň hatyrasyna hudaý-yoly berler ekeni.

* * *

Eger ekin goşadan düwse, (goşa hyýar, goşa gawun, goşa pomidor, goşa nar) oňa «Hydyr gören» diýilýär. Ýanyna dokuz saňnysy goýlup, iň ýakyn adamyňa, obadaşyňa baýrak hökmünde iberiler ekeni. Ol hem ha-latlap-serpaýlap goýberer ekeni, şol maş-galada ekiz çaga bolmagy arzuwlanylýpdyr.

* * *

Gawun bol hasyl getirse 3 gezek 9 gawundan, jemi 27 gawun geçip barýanlara, goňşy-golamlara paýlanylmalymış. «Babadaýhanyň gawunyny iýmäge gelin, how!» diýip gygyrmalymış.

* * *

Käbir maşgalalar aýy ekini ekme-ýär-ler. «Aýy zat ekmek düňsenok» diýlen ynanja eýeripdirler.

* * *

Ekin ekilende ýörite sähetli gün saýlanylýpdyr. «Aýyň 9-yna, 19-yna, 29-yna ýyldyz ýerde» diýip, ekin ekmekden saklanýar ekenler.

* * *

Ekin ekiliп başlanylarda: «Meniň elim däl, Babadaýhanyň eli, birimiz müň bolsun, müňlesin!» diýiliп başlanylýar.

* * *

Geçmişde kanallar, ýaplar, kiçijik sal-malar ot-çöpden arassalanylyp, ekin suwaryşa taýýarlanlylyp goýlar ekeni. Arassalaýjylara «haşarçylar» diýlipdir. Haşarçylar ýaplary arassalap ýörkäler, piliň üstüne bir bölejik çörek goýup, geçip barýan ýolagça (erkek adam bolmaly) hödürläpdirler. Ol ýolagçy çöregi alyp, piliň üstüne pul goýmaly eken. Şol pula haşarçylar bir zat alyp dadyşypdyrlar. Eger ýolagçynyň puly bolmasa, ol ýa şol pili beren adam bilen göreşmeli ýa-da gazuw işine kömekleşmeli ekeni. Bu ýabyňz akarly bolmagy arzuwlanyllyp edilýän yrymdyr. «Ýabyňz akarly bolsun, ekiniňiz biterli bol-sun!» diýip, geçip barýanlar alkyş sözlerini aýdar ekenler.

* * *

«Ýabyňz suwly bolsun!» diýlip, käbir ýerlerde ýaba suw goýberilende, miraby egin-eşigi bilen suwa oklapdyrlar. «Suw bol bolsun!», «Nanly mirap bolsun!» diýip, ýyl gurak gelende täze gazyylan ýaba hem miraby oklapdyrlar.

* * *

Gazy gazylyp ýörkä, birazrak ýerini gazman goýýarlar. Şol ýerde hem hudaýýoluna aýdylan janlyny öldürýärler hem-de «Hudaýýoluna sadaka bolsun, arygyň suwy köp bolsun!» diýip, ýagşy dilegler edipdirler. Şondan soň iki sany haşarçy suwy acyp-dyr weli, arassa suw gany ýuwup gider ekeni. Bu «Rysgally bolsun!» diýlip edilýän yrymdyr.

* * *

Çagasy bolmaýan aýallar haşarçylaryň özi üçin Hudaýtagaladan çaga diläp bermegini haýış edipdirler. Haşarçylar gazy gazyp ýörkäler, şol töwerekdäki obanyň adamlary olary sylap, hormatlap, hudaýýoluna goýun soýup, olaryň hormatyna hyzmat edýär ekenler.

Taýýarlan: Gurbanjemal YLÝASOWA. Halk döredijiliği we rowaýatlar